

УДК 332.15

МЕДВІДЬ В.Ю.кандидат економічних наук, доцент, заступник директора інституту ЕМПБ
Донбаської національної академії будівництва і архітектури**ВИМОГИ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ**

Анотація. Визначено основні вимоги до забезпечення ефективності економічного регулювання розвитку регіонів на основі встановлення стандартизованого порядку розробки відповідних документів (стратегій, прогнозів, стратегічних планів, програм, та оперативних планів). Встановлено особливості технології розробки кожного з названих документів. Зроблено спробу узгодження основних цілей економічного і соціального розвитку регіонів з їх пріоритетними напрямками та завданнями. Встановлено, що відповідне узгодження цілей та завдань економічного та соціального розвитку регіонів буде сприяти більш ефективному використанню наявного потенціалу регіону та відповідно забезпечувати ефективність економічного регулювання регіонального розвитку.

Ключові слова: економічний розвиток регіону, ефективність економічного регулювання регіонального розвитку.

Медведь В.Ю., кандидат экономических наук, доцент, заместитель директора института ЭМПБ Донбасской национальной академии строительства и архитектуры

ТРЕБОВАНИЯ К ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Аннотация. Определены основные требования к обеспечению эффективности экономического регулирования развития регионов на основе установления стандартизированного порядка разработки соответствующих документов (стратегий, прогнозов, стратегических планов, программ, и оперативных планов). Установлены особенности технологии разработки каждого из названных документов. Сделана попытка согласования основных целей экономического и социального развития регионов с их приоритетными направлениями и заданиями. Установлено, что соответствующее согласование целей и заданий экономического и социального развития регионов будет способствовать более эффективному использованию имеющегося потенциала региона и соответственно обеспечивать эффективность экономического регулирования регионального развития.

Ключевые слова: экономическое развитие региона, эффективность экономического регулирования регионального развития.

Medvid V.Yu., Ph.D. in Economics, Associate Professor, Deputy Director, EM and LCE Institute, Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture

PERFORMANCE SPECIFICATION ECONOMIC ADJUSTING OF DEVELOPMENT OF REGIONS

Annotation. Certainly the basic requirements to providing of efficiency of the economic adjusting of development of regions on the basis of establishment of the standardized order of development of the proper documents (strategies, prognoses, strategic plans, programs, and operative plans). The features of technology of development are set each of the adopted documents. The attempt of concordance of primary purposes of economic and social development of regions is done with their priority directions and tasks. It is set that the proper concordance of aims and tasks of economic and social development of regions will be instrumental in more effective use of present potential of region and accordingly to provide efficiency of the economic adjusting of regional development.

Keywords: economic development of region, efficiency of the economic adjusting of regional development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виходячи з того, що під економічним регулюванням регіонального розвитку в широкому сенсі слова розуміється доведення об'єкту до збалансованого стану його складових за допомогою координації спільних дій учасників суспільних стосунків на певній території (через систему стратегій, прогнозів, стратегічних планів, програм пріоритетного розвитку, щорічних планів (програм) регіонального розвитку), виникає необхідність в узгодженні цілей, завдань і пріоритетних напрямів кожній з його складових як на етапах розробки, так і на етапах реалізації. Без такого узгодження кожен з названих елементів економічного регулювання розвитку регіону буде мати лише власні цілі, від чого залишиться окремим фрагментом в можливій спільній його картині. Саме узгодження цілей, завдань та пріоритетних напрямів регіонального розвитку є важливою вимогою до забезпечення ефективності економічного регулювання регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення досліджуваної проблеми і на які спирається автор. Деякі аспекти ефективності економічного регіонального розвитку, встановлення особливостей технології розробки основних документів регіонального розвитку досліджували багато вітчизняних та закордонних вчених. Серед вітчизняних вчених можна назвати З. М. Бурика [1], який у своїй праці досліджував методичні підходи оцінки ефективності програм регіонального розвитку та визначив основні критерії їх ефективності. Також необхідно відмітити І. Артима [2], який у своїх працях використовував факторно-критеріальний підхід до оцінки ефективності державного управління.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проте, не зважаючи на значні наукові напрацювання, невирішеними залишаються питання системного визначення основних вимог ефективності економічного регулювання розвитку регіонів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення основних вимог до ефективності економічного регулювання розвитку регіонів.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливою вимогою до забезпечення ефективності економічного регулювання регіонального розвитку є використання досить стандартизованого порядку розробки відповідних документів (стратегій, прогнозів, стратегічних планів, програм і оперативних планів). Така стандартизація процедури підготовки відповідного документу повинна передбачати покроковий порядок розгляду основних цілей і завдань, їх узгодження з пріоритетними напрямками економічного і соціального розвитку регіонів, що забезпечує ефективне використання природних, матеріальних і трудових ресурсів і необхідний суспільний розподіл праці як між окремими регіонами, так і всередині кожного з них. При цьому технологія розробки кожного з названих документів передбачає деякі відмітні особливості, викликані їх специфічними призначеннями.

Вибором стратегії регіонального розвитку є визначення шляхів і засобів досягнення поставлених цілей, а також розподілу ресурсів для виходу з ситуації, що склалася.

Для розробки стратегії розвитку регіону може бути запропонований наступний алгоритм виявлення проблемної ситуації, заснований на зборі і обробці інформації, що стосується: актуалізації потреби в розробці стратегії, визначення і деталізації регіональних цілей і системи показників розвитку регіону, оцінок поточного стану регіону, аналізу і оцінки зовнішнього середовища регіону, визначення критеріїв оцінки і обмежень. Використання даної моделі дозволяє формувати деякий набір можливих альтернатив розвитку регіону. В кожній альтернативі повинна передбачатися наявність оригінальних ходів, що дозволяють мінімізувати витрати, пов'язані з реалізацією основних заходів. Остаточний вибір елементного складу стратегії повинен ґрунтуватися на всебічній оцінці цих альтернатив, після чого стратегія стратифікується по відповідних рівнях управлінської ієрархії. Важливим моментом при розробці стратегії регіонального розвитку є створення каналів прямого і зворотного зв'язку (для чого, власне, і використовується стратифікація), що дозволяє забезпечувати безперервний інформаційний потік відповідних даних про хід реалізації і коригування стратегії регіонального розвитку.

Ефективність розробки і реалізації регіональної стратегії економічного і соціального розвитку багато в чому залежить від визначення стратегічних цілей, формування основних завдань перспективного розвитку, наявності реальних проектів за рішенням конкретних завдань, наявності ресурсів і джерел наповнення, ефективного контролю.

Прогнозуванням є ймовірнісне визначення руху подальших подій, зв'язаних з можливостями регіонального розвитку. Сучасна методологія прогнозування розвитку регіонів ґрунтується на результатах аналізу економічних і соціальних процесів (у їх ретроспективному вимірі). Такий аналіз, як правило, передбачає облік деталізації стратегічних планів і регіональних програм, з виділенням оцінки поточного рівня життя населення і його зайнятості, міграційних процесів, екологічної ситуації і антропогенного навантаження на довкілля. В самому територіальному прогнозуванні можна виділяти деякі аспекти: 1) відтворювальний (що стосується відтворення основного капіталу і формування внутрішніх фінансових ресурсів); 2) фінансовий (що відноситься до джерел і напрямів витрачання фінансових ресурсів, зокрема в зв'язку з формуванням місцевих бюджетів); 3) соціальний (пов'язаний з динамікою рівня життя і доходів населення) і ін.

Виходячи з отриманих результатів безпосередньо прогнозування регіональних процесів і явищ може охоплювати декілька основних етапів: формування мети і завдань, визначення об'єктів прогнозування, вибір переліку показників, встановлення часових відрізків, вибір методів прогнозування, визначення джерел і складу вихідної інформації, збору і обробки інформації, експериментальних прогнозних розрахунків і аналізу і інтерпретації результатів прогнозування. При цьому на кожному етапі можуть вирішуватися декілька самостійних завдань, призначення яких полягає в взаємопов'язанні їх між собою.

Прогнозуванню піддаються основні управляючі параметри розвитку регіону:

як території – всі основні елементи продуктивних сил (населення, матеріальні ресурси, запаси природних копалин, організаційні ресурси і ін.);

як економічної системи – характеристики зв'язків між основними елементами продуктивних сил;

як економічного простору – характеристики взаємодії суб'єктів господарювання при вирішенні спільних завдань, що стоять перед ними.

Вибір сценаріїв прогнозування економічного розвитку регіону ґрунтується на порівнянні часових динамік основних показників (рис. 1). В основному розглядають оптимістичний, песимістичний і середній між ними варіанти.

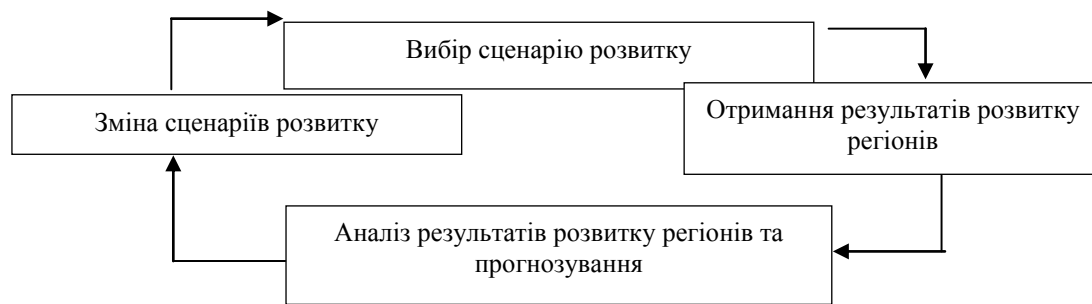

Рис. 1. Блок — схема основних етапів прогнозування розвитку регіонів

**розроблено автором*

Для стратегічного планування можуть використовуватися такі методи, як етапний, блоковий і фазовий. Принципова схема стратегічного планування може складатися з декількох стадій: порівняльного аналізу стану регіону з минулим станом або з іншими регіонами, розробки концепції розвитку (майбутнього стану) з точки зору інтересів регіональної влади, бізнесу і населення, розробки можливих сценаріїв територіального розвитку, вибір першочергових заходів щодо реалізації одного з найбільш прийнятних сценаріїв розвитку. В стратегічному плануванні регіонального розвитку основний упор повинен робитися на партнерські взаємодії суб'єктів регіонального розвитку і досягнення можливого стану регіону у встановленій перспективі [3, с. 23-24].

Як основні етапи повинні виступати: по-перше, попередній етап, на якому ідентифікуються проблеми, визначається генеральна мета регіонального розвитку, визначаються вихідні дані для плану і визначаються просторові кордони його поширення; по-друге, встановлюються безпосередні учасники розробки плану, призначаються відповідальні за розробку відповідних документів, визначається відповідність плану змістовній і формальній його структурі; по-третє, здійснюється наповнення змістовної частини стратегічного плану в розрізі відповідних розділів (кількість і призначення розділів може варіюватися залежно від вибраної генеральної мети); по-четверте, відбувається обговорення, внесення коригувань і прийняття плану відповідним органом. Тут логіка дій заснована на вживанні зворотного зв'язку: після отриманих результатів аналізу повинен синтезуватися можливий результат за допомогою встановлення мети і вирішення відповідних завдань. Обов'язковою вимогою є дотримання чіткої послідовності у вирішенні поставлених завдань.

Блоковий метод встановлює взаємний зв'язок між окремими блоками планування без прив'язки до можливої послідовності вирішення завдань. Наповнення окремих блоків планування спрямоване на досягнення спільного результату, а самі блоки передбачають формування, ресурсну забезпеченість, реалізацію пропонуваніх заходів і контроль виконання прийнятих рішень. Особливістю даного методу є наявність можливостей використовувати при стратегічному плануванні розвитку регіонів різних моделей, що робить його (планування) гнучким і не підпорядкованим якійсь одній жорсткій схемі.

Фазовий метод стратегічного планування передбачає використання лише двох фаз: розробки і реалізації, що робить його досить універсальним для вживання. В даному випадку кожна з фаз виступає як складова частина всього планування, а не як набір заходів.

Вживання цих методів стратегічного планування регіонального розвитку дозволяє оптимізувати вибір стратегічної мети і обґрунтувати способи її досягнення. На рис. 2 показані основні етапи і взаємозв'язки при стратегічному плануванні розвитку регіонів.

Стратегічний план економічного і соціального розвитку має бути наповненням «дерева цілей» конкретними заходами, які необхідно реалізувати, щоб досягти поставлених пріоритетів державної і регіональної політики [4, с. 43]. Основні положення такої політики відображаються в сформульованій на відповідному рівні концепції. По суті, він стає деяким зведенням конкретних завдань, які можуть бути оцінені кількісно. Всі цілі, позначені в стратегічному плані, повинні відповідати критеріям вимірності і досяжності (тобто момент їх досягнення має бути чітко визначеним). Тому стратегічний план повинен включати: набір цілей; опис взаємозв'язків між ними; характеристику показників-індикаторів досягнення цілей і критеріїв їх досягнення.

Розробка програм економічного і соціального розвитку регіонів покликана забезпечувати координацію діяльності як державних органів влади і управління і органів місцевого самоврядування, так і суб'єктів господарювання і населення на основі дотримання принципу рівності, що диктує необхідність обліку прав і інтересів кожного, хто залучений в процеси суспільних стосунків.

Програма економічного і соціального розвитку регіону повинна містити опис комплексу заходів, які необхідно виконати для досягнення позначених в ній цілей в чітко певній послідовності, опис результатів реалізованих заходів і їх співвідношення зі встановленими цілями. Положення регіональної програми можуть конкретизуватися в цільових програмах розвитку, які були б безпосереднім продовженням і розвитком положень спільної програми.

Системна послідовність регіонального програмування повинна передбачати дотримання ряду етапів, які за своєю суттю утворюють структуру регіональних програм і повинні включати:

1) опис регіону і аналіз – економічних і соціальних характеристик регіону (як території, як економічної системи і як економічного простору), переваг, недоліків, погроз і ризиків, результатів реалізації попередньої програми, існуючого підприємницького середовища, можливої оцінки до початку здійснення програми;

2) виділення основних складових програми – цілей програми (спільних і пріоритетних), обґрунтування необхідності розробки, передбачуваних результатів реалізації і детального викладу заходів (по пріоритетних напрямках);

3) складання фінансового забезпечення – вказівка розмірів і джерел фінансування кожного заходу на весь період програми і в розрізі окремих років;

4) механізм здійснення програми – моніторингу, контролю і оцінки проміжних результатів, зміни і доповнення новими заходами, додання гласності проміжних і кінцевих результатів програми; методичний супровід – статистичних даних, угод сторін учасників реалізації програми, правил надання методичної, фінансової і іншої допомоги і тому подібне.

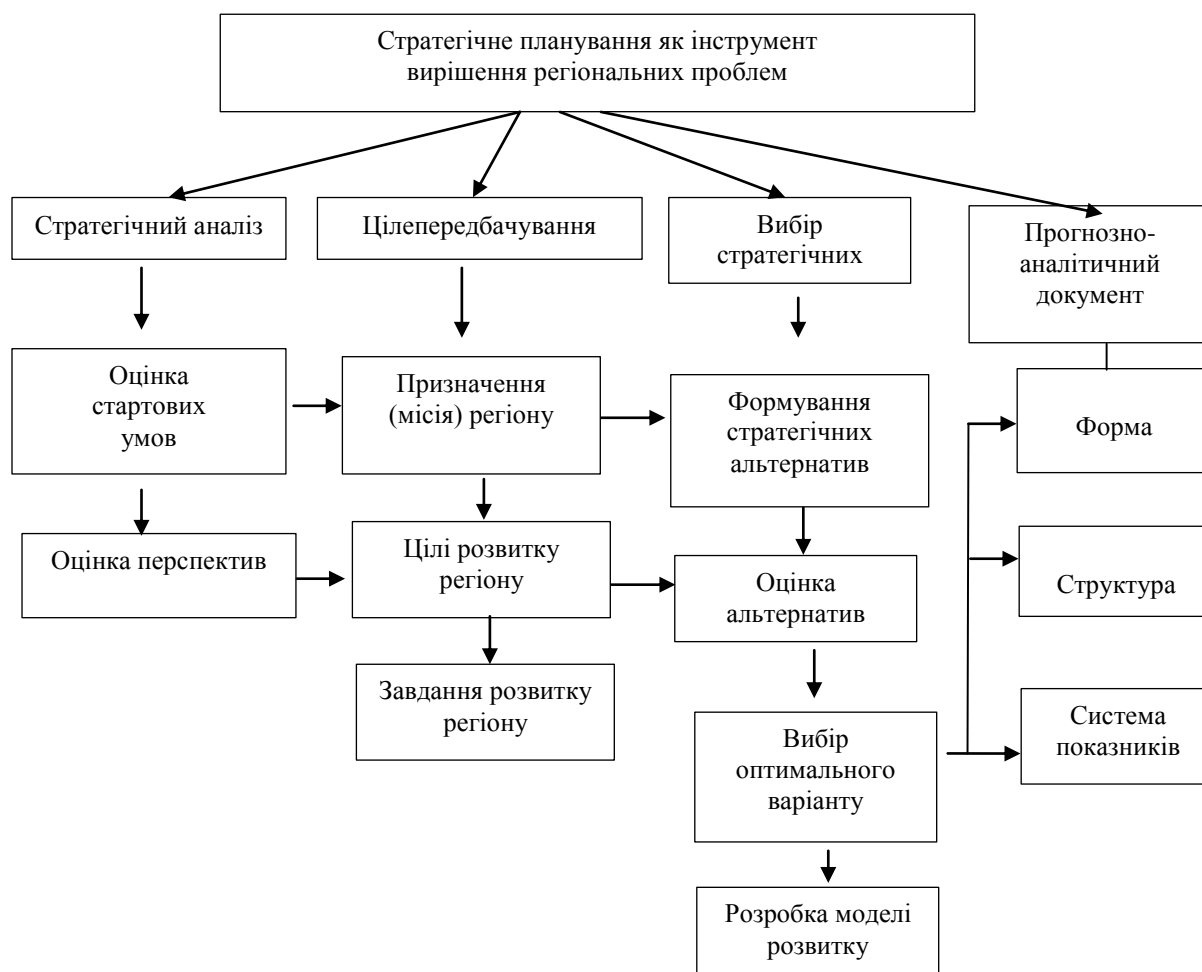

Рис. 2. Основні етапи та взаємозв'язки при стратегічному плануванні

Джерело: розроблено автором

Рішення про участь в розробці і реалізації програми розвитку регіону господарюючі суб'єкти повинні приймати самостійно. Що передбачає переважаний тип зв'язків – горизонтальний, що позбавляє можливостей визначати завчасно не лише склад самих учасників, але і міру їх зацікавленості (для тих, хто погодився взяти участь в розробці програми) в реалізації власних заходів.

Перехід до системного індикативного планування, пов'язаного з ринковими регулювальниками повинен передбачати розробку і використання взаємозв'язаної системи індикаторів відтворювального процесу, відповідно до яких повинні прийматися рішення відносно забезпечення поточного економічного і соціального розвитку регіону. Індикативним плануванням є механізм координації дій і інтересів всіх учасників суспільних стосунків, який виявляється в узгодженні їх діяльності в процесі розробки і реалізації власних програм і проектів

[5, с. 651]. Однією з форм індикативного планування виступають оперативні (річні) плани економічного і соціального розвитку регіонів.

Оперативні (річні) плани економічного і соціального розвитку регіонів розробляються на основі обліку основних показників, що характеризують темпи і пропорції розвитку господарського комплексу, його галузевої структури, ефективності суспільного виробництва, обсяги виробництва окремих видів продукції, об'єми капітальних інвестицій, рівень життя населення і так далі. Основні показники регіонального розвитку розробляються на стадії реалізації проектів окремих суб'єктів господарювання. Зведення основних показників в планові документи передбачає всебічне і глибоке їх опрацювання на всіх рівнях обговорення. Такі показники представляються у відповідні структури державних органів управління по практичній більшості підприємств, розташованих на відповідній території.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, технологічно розробка кожного окремо документу, покликаною забезпечувати економічне регулювання розвитку регіонів, відрізняється своїми особливостями, але в своїй сукупності передбачає облік найбільш важливих умов життєдіяльності регіонального співтовариства. При цьому в своїй сукупності всі методи економічного регулювання регіонального розвитку формують своєрідну систему стратегічного планування, пронизливу як по вертикалі, так і по горизонталі суспільні стосунки.

Розглянуті вимоги до ефективності економічного регулювання регіонального розвитку дозволяють наділити всю систему стратегічного планування такими властивостями, як комплексність і цілісність. Комплексність економічному регулюванню регіонального розвитку забезпечуватиме весь перелік виділених методів (стратегій, прогнозів, стратегічних планів, регіональних програм і оперативних (річних) планів), а цілісність – зв'язаність цих методів між собою. Сама ефективність економічного регулювання регіонального розвитку стає можливою в результаті виміру з різних сторін витрат і результатів використання елементів продуктивних сил (чинників виробництва).

Список використаної літератури

1. Бурик З.М. Оцінка ефективності програм регіонального розвитку (на прикладі Львівської області) / З.М. Бурик // Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej7/doc_pdf/buryk.pdf.
2. Артım І. Факторно-критеріальний підхід до оцінки ефективності державного управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. УАДУ / За заг. ред. А.О. Чемериса. - Л.: ЛФ УАДУ; Кальварія, 2003. - Вип. 4. - С. 68-75.
3. Швецов А.Н. Традиционный централизм или новый регионализм: подходы к обеспечению территориального развития /А.Н.Швецов // Регион: экономика и социология. – 2007. – № 1. – С. 7-27.
4. Жук В.А., Ходачек А.М. Новые формы управления финансами в регионе /В.А.Жук, А.М.Ходачек // Инновации. - 2005. - №7(84). – С.40-43.
5. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 1 /Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 864 с.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2014